

Analysis On The Level Of Knowledge Among Perak Civil Servants On The Items Of Payable Income Zakah Calculation

Analisis Tahap Pengetahuan Penjawat Awam di Perak Terhadap Item Item dalam Pengiraan Jumlah Pendapatan Berzakat

Nur Afiqah Mat Tajudin^a, Fidlizan Muhammad^{a*}, Azila Abdul Razak^a, Mohd Yahya Mohd Hussin^a, Ahmad Zakirullah Mohamed Shaarani^a, Salwa Amirah Awang^b

^aFakulti Pengurusan dan Ekonomi, Universiti Pendidikan Sultan Idris, 35900 Tanjong Malim, Perak, Malaysia

^bPoliteknik Sultan Azlan Shah, 35953 Behrang Stesen, Perak, Malaysia

*Corresponding author: fidlizan@fpe.upsi.edu.my

Article history: Received: 26 May 2020 Received in revised form: 20 December 2020 Accepted: 30 December 2020 Published online: 30 April 2021

Abstract

This study aims to determine the level of knowledge on the items of payable income zakah calculation among civil servants in Perak. Quantitative method using the instrument of questionnaire is employed to obtain data in attaining the research objective. Four items of income are studied which are the salary, fixed monthly allowance, overdue salary and bonus by involving 108 respondents. The collected data is then analyzed using the analysis of frequency, percentage and mean. Findings of the study uncover that the level of knowledge among respondents pertaining to the general and specific basic concept of zakah is considerably high. For the item analysis, it is found that the items of overdue salary and bonus are the items which are less known to be included in the calculation of payable income zakah. Therefore, the authority which is the State Islamic Religious Council (MAIN) and zakah centres must diversify the techniques to increase awareness in regard to this gap.

Keywords: Knowledge, income zakah, calculation, descriptive

Abstrak

Kajian ini bertujuan untuk mengenalpasti tahap pengetahuan berkaitan item-item dalam pengiraan jumlah pendapatan berzakat dalam kalangan penjawat awam di negeri Perak. Kaedah kuantitatif menggunakan instrumen soal selidik digunakan bagi mendapatkan data-data untuk mencapai objektif kajian. Empat item pendapatan dikaji iaitu gaji dan elaun tetap bulanan, tunggakan gaji dan bonus dengan melibatkan penyertaan 108 orang responden. Data yang diperoleh dianalisis menggunakan analisa kekerapan, peratus dan min. Hasil kajian mendapati tahap pengetahuan responden berkaitan konsep asas zakat secara umum dan khusus adalah sangat tinggi. Dalam analisis item pula, didapati item tunggakan gaji dan bonus merupakan dua item yang kurang diketahui keperluan untuk menjumlahkannya bersama-sama dalam pengiraan jumlah pendapatan berzakat. Sehubungan itu, pihak berwajib iaitu Majlis Agama Islam Negeri (MAIN) dan Pusat Zakat perlu mempelbagaikan kaedah untuk meningkatkan kesedaran berkaitan lompang ini.

Kata Kunci: Pengetahuan, zakat pendapatan, pengiraan, deskriptif

© 2021 Penerbit UTM Press. All rights reserved

1.0 PENGENALAN

Penyata gaji mengandungi maklumat berkaitan gaji terperinci yang diterima oleh seseorang pekerja. Bagi penjawat awam, penyata gaji yang diperoleh setiap bulan mengandungi item gaji pokok dan imbuhan yang diterima setiap bulan. Terdapat beberapa bentuk imbuhan tetap yang diterima iaitu imbuhan khidmat awam, imbuhan perumahan dan Bantuan Sara Hidup (BSH)-*Cost of Living Assistance* (COLA). Pada bulan tertentu pula, terdapat tambahan item dipaparkan dalam penyata gaji seperti tunggakan gaji, bayaran kerja lebih masa, bonus, dan sebagainya.

Secara umum, semua item pendapatan yang diterima oleh seseorang pekerja yang berkait dengan pekerjaan hakikinya perlu dihitung dalam penjumlahan pendapatan berzakat. Penjumlahan menyeluruh ini dapat memudahkan individu untuk menghitung jumlah zakat pendapatan yang perlu ditunaikan setiap tahun sama ada bayaran sekaligus atau potongan gaji setiap bulan. Majlis Agama Islam Negeri (MAIN) selaku institusi yang bertanggungjawab menguruskan urusan agama dan zakat khususnya mengikut negeri-negeri, menyediakan kalkulator zakat. Kalkulator ini menyediakan ruangan amaun mengikut item-item pendapatan untuk diisi oleh pihak pembayar. Kalkulator

zakat atas talian oleh Majlis Agama Islam dan Adat Melayu Perak (MAIPk) misalnya menyediakan lima ruangan atau item berkaitan pendapatan yang dikategorikan sebagai pendapatan dari semua sumber. Lima item berkenaan ialah gaji pokok, elaun, komisyen, bonus dan lain-lain. Kesemua bahagian pendapatan ini bertujuan memudahkan pembayar mengetahui jumlah pendapatan berzakat dan jumlah zakat pendapatan yang perlu ditunaikan sama ada dibayar sekaligus atau bulanan. Memandangkan kemudahan ini telah disediakan, maka pembayaran zakat pendapatan daripada jumlah pendapatan yang tepat dapat ditunaikan dengan baik.

Penjumlahan pendapatan berzakat yang tepat adalah penting disebabkan tiga justifikasi. Pertama, zakat merupakan tanggungjawab dan ibadah yang berkaitan dengan rukun Islam. Kedua, zakat pendapatan merupakan sumber pungutan zakat paling tinggi diperoleh oleh institusi zakat di Malaysia. Sumber ini digunakan oleh pihak MAIN untuk disalurkan kepada asnaf yang berkelayakan bagi menjamin tahap ekonomi dan sosial asnaf berada dalam tahap yang baik dan menepati objektif pensyariaan zakat. Dan ketiga, pendapatan bulanan yang diterima oleh penjawat awam bertambah setiap tahun disebabkan faktor kenaikan gaji tahunan atau kenaikan pangkat. Situasi ini memerlukan penjawat awam peka dalam pengiraan pendapatan berzakat setiap tahun yang berubah dari tahun ke tahun.

Untuk perbincangan lanjut, kajian ini disusun dalam lima bahagian. Kajian lepas dibincangkan dalam bahagian kedua, metodologi dan hasil analisis dalam bahagian ketiga dan keempat, dan diakhiri dengan kesimpulan pada bahagian kelima.

■2.0 KAJIAN LEPAS

Terdapat banyak kajian lepas yang mengkaji berkaitan zakat pendapatan khususnya di Malaysia. Kajian yang mengkaji secara empirikal hubungan antara pemboleh ubah dengan zakat pendapatan dari aspek kepatuhan dapat diteliti dalam beberapa kajian. Antaranya ialah Hairunnizam, Sanep dan Mohd Ali (2007) yang menggunakan analisis logit telah mendapati bahawa faktor seperti umur, taraf perkahwinan, pendapatan dan mekanisme pembayaran zakat adalah signifikan. Beberapa pengkaji seperti Mohd Ali, Hairunnizam dan Nor Ghani (2004), Nur Barizah dan Hafiz Majdi (2010) dan Nur Azura, NorAzlina dan Nor Fadzlin (2005) dalam kalangan golongan profesional mendapati pembayaran zakat pendapatan yang kecil dipengaruhi oleh faktor pengetahuan dan kurang penguatkuasaan.

Rentetan itu, tahap pengetahuan item pendapatan ini telah dianalisis oleh Fidlizan et al. (2016a) melibatkan 112 orang profesional melibatkan 11 item pendapatan yang diterima oleh golongan berkaitan. Hasil kajian mereka menunjukkan pengetahuan berkaitan item gaji dan elaun adalah tinggi, manakala item-item lain pula adalah sederhana dan rendah. Penjumlahan pendapatan berzakat yang tepat amat penting dan relevan kepada kutipan zakat yang diuruskan oleh pihak MAIN yang disimulasikan dapat bertambah antara 20 hingga 40 peratus (Fidlizan et al., 2016b).

Keputusan kajian berkaitan pengetahuan item-item dalam zakat telah didapati semakin relevan sebagai satu pendekatan untuk mengetahui lompong maklumat atau pengetahuan dalam kalangan masyarakat. Dalam kajian zakat fitrah misalnya, analisis pengetahuan item zakat menunjukkan wujud lompong pengetahuan yang jelas. Hal ini perlu diatasi bagi melahirkan individu yang patuh terhadap syariah Islam (Mohd Yahya et al., 2013; Siti Saufirah, Hairunnizam & Sanep, 2016; Mohamad Shairazi & Hairunnizam, 2019; Sayidah Nafisah & Hairunnizam, 2019; Fidlizan et al., 2019).

Kejayaan amalan cukai yang mementingkan aspek pengetahuan dalam kalangan pembayar cukai wajar untuk dicontohi (Anis Barieyah & Ling, 2009; Mohd Rizal, Mohd Rusyidi & Wan Fadillah, 2013). Sehubungan itu, penjumlahan pendapatan berzakat yang tepat perlu didedahkan secara sistematik dan berterusan oleh pihak majikan dengan kerjasama pihak MAIN.

■3.0 METODOLOGI

Kajian ini menggunakan kaedah kuantitatif melalui instrumen soal selidik bagi mengumpulkan data yang diperlukan. Terdapat tiga bahagian dalam borang soal selidik iaitu maklumat ringkas responden pada bahagian A, pengetahuan konsep zakat pada bahagian B, dan pengetahuan item dalam penjumlahan pendapatan berzakat dalam bahagian C. Dalam bahagian A, terdapat empat item berkaitan maklumat responden iaitu jantina, umur, status perkahwinan dan bilangan tanggungan. Manakala dalam bahagian B pula mengandungi 10 item berkaitan konsep asas zakat mencakupi aspek hukum, timbangan, pengurusan dan pengagihan zakat, dan amalan semasa dalam cukai dan zakat. Bahagian C pula mengandungi empat item yang dipaparkan dalam penyata gaji iaitu gaji pokok, elaun atau imbuhan, tunggakan gaji dan bonus atau hadiah. Skala pengukuran yang digunakan pada bahagian B terdiri daripada lima skala iaitu 1 (tidak faham) hingga 5 (sangat faham), manakala skala tahu dan tidak tahu pula digunakan dalam bahagian C.

Pengedaran borang soal selidik telah dilakukan dalam tempoh tiga bulan iaitu September/Oktober 2019 hingga November/Disember 2019 di dua buah kawasan di negeri Perak iaitu Tanjong Malim/Slim River dan Ipoh. Sebanyak 200 borang diedarkan melibatkan penjawat awam dalam pelbagai agensi atau jabatan. Dalam tempoh kajian, sebanyak 125 borang dikembalikan dengan 108 daripadanya lengkap diisi untuk dianalisis. Data yang diperoleh dianalisis menggunakan analisis kekerapan, peratus dan min. Bagi analisis min, skor min dikategorikan kepada tiga tahap iaitu rendah (1.0 - 2.3), sederhana (2.4 - 3.6) dan tinggi (3.7 - 5.0).

Tahap analisis ini adalah sesuai bagi menjawab objektif kajian yang berkaitan dengan tahap pengetahuan terhadap item-item pendapatan yang dikaji dalam pengiraan jumlah pendapatan berzakat.

■4.0 HASIL ANALISIS

Hasil analisis data yang diperoleh dibincangkan mengikut bahagian-bahagian yang terdapat dalam borang soal selidik. Bagi bahagian A, ringkasan analisis maklumat responden ditunjukkan dalam Jadual 1.

Jadual 1 Profil Ringkas Responden

Ciri-ciri responden	Keterangan	Kekerapan	Peratus (%)
Jantina	Lelaki	41	38.0
	Perempuan	67	62.0
Umur (tahun)	18 hingga 25	24	22.2
	26 hingga 35	29	26.9
	36 hingga 49	47	43.5
	50 dan ke atas	8	7.4
Status Perkahwinan	Belum Berkahwin	36	33.3
	Berkahwin	64	59.3
	Duda/Janda/Tunggal	8	7.4
Tanggungan	Tiada	41	38.0
	1 hingga 3	38	35.2
	4 hingga 6	25	23.1
	7 dan lebih	4	3.7

Nota: (%) peratus

Berdasarkan Jadual 1, responden kajian terdiri daripada 62 peratus penjawat awam daripada golongan wanita, dan 38 peratus pula penjawat awam dari golongan lelaki. Dari segi umur, majoriti responden berumur di bawah usia 50 tahun iaitu 93 peratus yang mana kumpulan umur antara 36 hingga 49 tahun adalah paling ramai iaitu 44 peratus. Manakala, dari aspek status perkahwinan pula, 67 peratus responden telah mendirikan perkahwinan dengan 7 peratus daripadanya kini adalah berstatus ibu atau bapa tunggal. Bagi responden yang berumahtangga, majoriti mempunyai bilangan tanggungan antara 1 hingga 3 orang anak iaitu 35 peratus, 23 peratus (4-6 orang), dan sebahagian kecil pula iaitu empat peratus mempunyai tanggungan 7 orang dan lebih.

Jadual 2 di bawah pula menunjukkan hasil analisis bahagian B dalam borang soal selidik yang berkaitan tahap pengetahuan responden berkaitan konsep zakat.

Jadual 2 Pengetahuan Konsep Zakat

Bil	Pernyataan	Keterangan	
		Min	Tahap
1.	Zakat wajib bagi orang Islam yang berkemampuan.	4.69	T
2.	Zakat wajib dibayar jika mencukupi <i>haul</i> (tempoh) dan <i>nisab</i> (timbangan).	4.73	T
3.	<i>Haul</i> (tempoh) pengiraan zakat adalah setahun.	4.56	T
4.	<i>Nisab</i> (timbangan) pengiraan zakat berdasarkan 85 gram emas.	4.44	T
5.	Kadar zakat yang diwajibkan ialah 2.5%.	4.59	T
6.	Zakat diagih kepada lapan (8) asnaf.	4.57	T
7.	Majlis Agama Islam Negeri dan Pusat Pungutan Zakat adalah badan berautoriti memungut zakat di Malaysia.	4.37	T
8.	Pengiraan zakat pendapatan boleh dibuat menggunakan kalkulator zakat secara online.	4.75	T
9.	Bayaran zakat boleh ditolak daripada bayaran cukai pendapatan.	4.34	T
10.	Bayaran zakat murah berbanding cukai pendapatan.	4.35	T

Berdasarkan Jadual 2, pengetahuan konsep zakat dalam kalangan responden adalah tinggi. Tiga pernyataan yang mencatatkan nilai min tertinggi ialah berkaitan pengiraan zakat pendapatan menggunakan kalkulator atas talian (pernyataan 8, min 4.75), diikuti pernyataan 2 tempoh pengiraan zakat (min 4.73) dan hukum zakat pada pernyataan 1 (min 4.69). Manakala dua item dengan nilai min terkecil adalah berkaitan amalan semasa dalam cukai dan zakat pada pernyataan 9 dan 10. Secara keseluruhan, didapati bahawa pengetahuan asas zakat dalam kalangan penjawat awam adalah amat baik.

Analisis pengetahuan item dalam penyata gaji bagi tujuan pengiraan jumlah pendapatan berzakat ditunjukkan dalam Jadual 3 di bawah.

Jadual 3 Pengetahuan Item dalam Penyata Gaji bagi Pengiraan Jumlah Pendapatan Berzakat

Bil	Item Pendapatan	Tahu (%)	Tidak Tahu (%)
1.	Gaji Pokok	103 (95.4)	5 (4.6)
2.	Elaun Bulanan	69 (63.9)	39 (36.1)
5.	Tunggakan Gaji	34 (31.5)	74 (68.5)
6.	Bonus/Hadiah	57 (52.8)	51 (46.3)

Nota: (%) peratus

Berdasarkan Jadual 3, didapati majoriti iaitu 95 peratus responden mengetahui bahawa gaji pokok adalah item utama dalam pengiraan jumlah pendapatan berzakat. Bagi item elaun bulanan, 64 peratus responden mengetahui item ini perlu dijumlahkan dalam pengiraan pendapatan berzakat, manakala 36 peratus tidak mengetahui. Item tunggakan gaji pula menunjukkan tahap pengetahuan yang rendah yang mana 32 peratus mengetahui berkaitannya, manakala 68 peratus tidak mengetahuinya. Manakala, item bonus atau hadiah pula menunjukkan tahap pengetahuan yang seimbang dengan peratus mengetahui sedikit tinggi iaitu 53 peratus berbanding 46 peratus yang tidak mengetahui.

Berdasarkan hasil analisis yang diperoleh dalam bahagian C khususnya, terdapat ruang penambahbaikan pengetahuan yang perlu dilaksanakan oleh pihak bertanggungjawab iaitu MAIN atau Pusat Zakat untuk memastikan individu berkecukupan dapat menjumlahkan pendapatan berzakat dengan tepat. Item-item seperti imbuhan atau elaun, tunggakan gaji, bonus dan sebagainya yang dijangka diterima oleh kebanyakan penjawat awam perlu diberi perhatian dalam promosi, kempen atau risalah yang dilaksana oleh pihak berkenaan dari masa ke semasa.

5.0 KESIMPULAN

Setiap individu muslim yang berkemampuan mempunyai tanggungjawab penting untuk ditunaikan kepada individu lain. Zakat merupakan salah satu kaedah untuk mencapai tujuan ini. Dalam konteks pembayar zakat, konsep penyucian harta dapat dicapai dengan mengetahui setiap jenis harta yang perlu ditunaikan haknya. Bagi individu yang berkecukupan membayar zakat pendapatan, penjumlahan pendapatan berzakat perlu diberi perhatian yang signifikan disebabkan terdapat pelbagai item atau sumber yang membentuk pendapatan kasar bulanan dan tahunan. Item-item pendapatan yang kurang diketahui untuk dihitungkan bersama-sama dalam penjumlahan pendapatan berzakat wajar diberi perhatian serius oleh pihak MAIN. Pengukuran kepatuhan tidak boleh dihadkan kepada bertambah jumlah pembayar zakat sahaja, tetapi perlu diluaskan kepada konsep ketepatan dalam amaun yang ditunaikan. Usaha untuk menambah bilangan pembayar dan meningkatkan ketepatan dalam menghitung pendapatan berzakat perlu dilaksanakan secara serentak. Pelaksanaan ini dapat mencapai objektif zakat kepada pembayar iaitu penyucian harta, dan menambahkan jumlah kutipan zakat kepada pihak MAIN untuk disalurkan bagi menambahbaik kualiti ekonomi dan sosial asnaf zakat. Memandangkan item pendapatan antara sektor adalah berbeza-beza, maka peranan setiap individu Muslim iaitu pembayar dan pengurus zakat, berfungsi secara seiringan dalam memastikan rukun Islam ini ditunaikan sebaiknya.

Penghargaan

Penyelidikan ini dibiayai di bawah Geran Penyelidikan Universiti Fundamental (GPUF) bagi tahun 2019 oleh pihak Pusat Penyelidikan dan Inovasi, Universiti Pendidikan Sultan Idris. Kod Geran Penyelidikan: 2019-0217-106-01.

Rujukan

- Anis, B. M.B., & Lai, M.L. (2009). Introducing Tax Education in Non-Accounting Curriculum in Higher Education: Survey Evidence. *Journal of Financial Reporting and Accounting* 7(1),37-51
- Fidlizan, M., Ahmad Zakirullah, M.S., Mohd Yahya, M.H., Azila, A.R. & Salwa Amirah, A. (2019). Issues and Challenges in the Introduction of New Rate of Zakat al-Fitr in Perak. *Journal of Fatwa Management and Research*, 18(3),58-73
- Fidlizan, M., Azila, A.R., Fatimah Salwa, A.H. & Nor Hamizah, S. (2016a). Kepatuhan Pengiraan Zakat Pendapatan Kumpulan Profesional di Universiti Pendidikan Sultan Idris. *Sains Humanika*, 8(3), 1-7.
- Fidlizan, M., Mohd Yahya, M.H., Salwa Amirah, A. & Abdul Majid Tahir, M. (2016b). Islam di Malaysia: Tertunaikah bayaran zakat pendapatan? *GEOGRAFIA Online Malaysian Journal of Society and Space*, 12(8), 48-60.
- Hairunnizam, W., Sanep, A. & Mohd Ali, M.N. (2007). Kesedaran Membayar Zakat Pendapatan di Malaysia. *Islamiyyat*, 29, 53-70
- Mohd Ali, M.N., Hairunnizam, W. & Nor Ghani, M.N (2004) Kesedaran Membayar Zakat Pendapatan di Kalangan Kakitangan Profesional Universiti Kebangsaan Malaysia. *Islamiyyat* 26(2), 59-68
- Mohd Rizal, P., Mohd Rusyidi, M.A. Wan Fadillah, W. A. (2013). The Perception of Tax Payers on Tax Knowledge and Tax Education with Level of Tax Compliance: A Study the Influences of Religiosity. *ASEAN Journal of Economics, Management and Accounting*, 1(1),118-129.
- Mohd Shairazi Akmal, M.R. & Hairunnizam, W. (2019). Payment of Zakat Fitr Based on Price of Rice Consumed and The Role of Promotional Medium: A Study of Zakat Board (LZS) in Kajang, Selangor. *Journal of Fatwa Management and Research*, 17(2),283-308.
- Mohd Yahya, M. H., Fidlizan, M. & Mohamad Ali Roshidi, A. (2013). Kepatuhan Membayar Zakat: Analisis Kutipan dan Ketirisan Zakat Fitrah di Selangor, *Jurnal Syariah*, 21(2),191-206.

- Nur Azura, S., Norazlina A.W. & Nor Fadzlin, M.B. (2005). Gelagat Kepatuhan Pembayaran Zakat Pendapatan: Kajian Kes UUM. Seminar Ekonomi dan Kewangan Islam, Fakulti Ekonomi, Universiti Utara Malaysia, 29-30 August 2005.
- Nur Barizah, A.B. & Hafiz Majdi, A. R. (2010). Motivations of Paying Zakat on Income: Evidence from Malaysia. *International Journal of Economics and Finance*, 2(3), 76-84.
- Sayidah Nafisah, A.R. & Hairunnizam, W. (2019). Payment of Zakat Fitr Based on Price of Rice Consumed and The Role of Amil Kariah: A Study Hulu Langat District, Selangor. *Journal of Fatwa Management and Research*, 17(2),355-395.
- Siti Saufirah, M.T., Hairunnizam, W. & Sanep, A. (2016). Kepatuhan Membayar Zakat Fitrah: Analisis Kutipan dan Ketirisan Pembayaran Zakat Fitrah di Terengganu. *Journal of Fatwa Management and Research*, 7(1),75-94